

одержання нової інформації при проведенні інших процесуальних дій: допитах свідків, обвинувачуваних, обшуках, віймках і т.д.

Найчастіше між фактами, установлюваними КТЕ, та обставинами, які потребують доведення з їхньою допомогою, є ряд проміжних ланок. Встановлювані експертизою факти, таким чином, у більшості випадків є непрямыми доказами.

Висновок експерта в галузі КТЕ може бути використано не тільки для встановлення обставин, які входять у предмет доказування (ст.64 КПК), але й фактів, які допомагають слідчому, суду у з'ясуванні обставин злочину, скоєного за допомогою комп'ютерно-технічних засобів, тобто сприяють установленню складу злочину.

Список літератури: 1. Россинская Е.Р., Усов А.И. Судебная компьютерно-техническая экспертиза. М., 2001. 2. Белкин Р.С. Собрание, исследование и оценка доказательств. М., 1966. 3. Орлов Ю.К. Формы выводов в заключении эксперта. / Метод. пособие. М., 1981. 4. Арсеньев В.Д. Актуальные вопросы оценки заключения эксперта как доказательства по уголовному делу // Теоретические и методические вопросы судебной экспертизы: Сб. научн. тр. ВНИИСЭ. М., 1985. 5. Коршенко В.А. Особенности подготовки материалов для проведения компьютерно-технической экспертизы // Вісник Національного університету внутрішніх справ, спецвипуск. Х., 2001. 6. Берзин В.Ф. Логические аспекты оценки заключения эксперта-криминалиста // Криминалистика и судебная экспертиза. К., 1979. Вып.16. 7. Теория доказательств в советском уголовном процессе. М., 1973. 8. Колдин В.Я. Гносеологическая природа и функция понятий идентификационных свойств и признакою // Вопросы теории судебной экспертизы и совершенствования деятельности судебно-экспертных учреждений: Сб. научн. тр. ВНИИСЭ. М., 1988. 9. Ароцкер Л.Е. Криминалистические методы в судебном разбирательстве уголовных дел: Дисс....докт. юр.наук. X/, 1964. 10. Берлянд Г.Ш. Методологические и процессуальные основы использования заключений экспертов следователем и судом: Автореф. дисс.канд. юр. наук:12.717. Харьков, 1971. 11. Селиванов Н.А. Советская криминалистика:система понятий. М., 1982.

Надійшла до редколегії 11.01.02

А.В. Войціховський

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ І ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ В БОРЬБІ З ФАЛЬШИВОМОНЕТНИЦТВОМ У РАМКАХ СНД

Гроші – одне із найдавніших явищ у житті суспільства – відіграють важливу роль у господарській діяльності людини. По суті, гроші як особливий і загальний товар являються загальним показником багатства. Однак гроші самі по собі не є багатством, а лише знаряддям, за допомогою якого досягаються певні цілі. Тому люди завжди вигадували різноманітні способи їх одержання.

З цього приводу справедливо відзначив Л.Ю. Белоусов: «Гроші зачаровують людей. Через них вони страждають. Вони вигадують найбільш витончені способи їх одержання» [1, с. 6].

За всі часи найбільш розповсюдженим способом незаконного одержання грошей було фальшивомонетництво. Саме слово «фальшивомонет-

ництво» походить від латинського *falsus*, що означає «помилковий, невірний, підроблений». Потім воно було сприйнято німецькою мовою (*falsch*), а пізніше стало вживатися й у російській та українській. Фальш – підробка, обман, шахрайство, облуда [2, с.669], а фальшивомонетництво дослівно означає виробництво підроблених монет.

Останнім часом фальшивомонетництво як злочин набуває в Україні і інших країнах транснаціонального, міжнародного характеру [3, с.87–90]. Ефективна боротьба з цією злочинною діяльністю можлива лише при спільній, скоординованій діяльності правоохоронних органів усіх зацікавлених держав, особливо в рамках СНД [3, с.87–90]. Зародившись в грудні 1991 р. як регіональне співтовариство, у якому кожна держава зберігає свій державний суверенітет і повну міжнародну правосуб'єктність, СНД пройшло нелегкий шлях до об'єднання зусиль у сфері боротьби зі злочинністю, зокрема з фальшивомонетництвом, в організаційному, правовому й іншому ресурсному забезпеченні [4, с.37]. Така взаємодія припускає, по-перше, розробку погоджених програм боротьби зі злочинністю; по-друге, підготовку і підписання відповідних угод про правову допомогу і співробітництво; по-третє, створення міждержавного органа для забезпечення взаємодії правоохоронних органів цих країн [3, с. 87–90].

В рамках СНД були підписані цілий ряд документів багатобічного співробітництва, що так чи інакше сприяють створенню договірно-правової бази боротьби з фальшивомонетництвом. Серед них можна назвати: Конвенцію про правову допомогу і правові відносини з цивільних, сімейних і кримінальних справ (22 січня 1993 р.) [5, с. 1049–1082], яка регламентує співробітництво з питань видачі злочинців, здійснення кримінального переслідування і т.п.); Протокол до Конвенції про правову допомогу і правові відносини з цивільних, сімейних і кримінальних справ (28 березня 1997 р. [6, с.84]; а також угоди, укладені міністерствами внутрішніх справ держав-учасників Співдружності про співробітництво у боротьбі зі злочинністю.

Окрім цього, основою співробітництва у боротьбі з фальшивомонетництвом є також схвалена в квітні 1999 р. Концепція взаємодії держав СНД у боротьбі зі злочинністю, що визначає принципи, задачі, основні напрямки, форми і систему забезпечення їхньої погодженої діяльності на тривалу перспективу [4, с.39–40].

Укладена 23-24 квітня 1992 р. в м. Алма-Ата «Угода про взаємодію міністерств внутрішніх справ незалежних держав у сфері боротьби зі злочинністю» передбачає на основі діючих національних законів співробітництво між міністерствами внутрішніх справ країн-учасників СНД у боротьбі з виготовленням і збутом грошей, цінних паперів і ін. (ст.1) [7, с.197]. Сторони даної Угоди повинні здійснювати таке співробітництво у наступних формах (ст.2):

- 1) виконання запитів і прохань щодо кримінальних справ;
- 2) обмін оперативно-розшуковою, оперативно-довідковою і криміналістичною інформацією, а також архівною інформацією;

3) сприяння в проведенні оперативно-розшукових заходів і процесуальних дій;

4) обмін досвідом роботи, навчальною літературою, а також надання на взаємній основі сприяння в підготовці, перепідготовці і підвищенні кваліфікації кадрів і ін. [7, с.197–198].

12 березня 1993 р. Радою глав країн СНД була затверджена Міждержавна програма спільних заходів по боротьбі з організованою злочинністю і іншими небезпечними видами злочинів на території СНД на період до 1996 р. У Програмі до числа транснаціональних злочинів, з якими необхідно боротися спільними зусиллями, крім тероризму, наркобізнесу, контрабанди зброєю і військовою технікою, було віднесено і фальшивомонетництво [7, с.203].

Співробітництво у боротьбі з фальшивомонетництвом і іншими злочинами транснаціонального характеру вимагає високого рівня організації взаємодії між правоохоронними органами СНД. Ще з самого початку існування СНД виникло питання про створення єдиного для всіх правоохоронних органів управлінського центра, у функції якого входило б організаційне, інформаційно-аналітичне, методичне й інше забезпечення цієї діяльності. Радою членів урядів країн – учасників Співдружності Незалежних Держав 24 вересня 1994 р. відповідно до Міждержавної програми спільних заходів по боротьбі з організованою злочинністю і іншими небезпечними злочинами на території СНД 1993 р. було прийняте рішення про створення в Москві Бюро по координації боротьби з організованою злочинністю і іншими небезпечними злочинами на території СНД. До числа транснаціональних злочинів, на які поширює свою компетенцію вищезгадане Бюро, віднесено і фальшивомонетництво. Одночасно було затверджено положення про це Бюро, як про постійний діючий орган по координації боротьби із зазначеною злочинністю. У Положенні визначений статус даного органа, структура, штат, вид керівництва і інші організаційні питання [7, с.119].

Основними задачами Бюро по координації боротьби з фальшивомонетництвом як злочинном транснаціонального характеру є:

– формування спеціалізованого банку даних на базі комп'ютерного центра Бюро і надання інформації у відповідні міністерства внутрішніх справ;

– сприяння в здійсненні міждержавного розшуку злочинців;

– забезпечення узгоджених дій при проведенні оперативно-розшукових заходів і комплексних операцій, що зачіпають інтереси декількох держав – учасників СНД, вироблення рекомендацій [7, с. 119].

Зараз також створений науково-методичний центр при Координаційній Раді Генеральних прокурорів держав СНД, який також займається проблемами співробітництва держав СНД у боротьбі з фальшивомонетництвом і ін.

Пріоритетними напрямками його діяльності є:

– порівняльний аналіз стану і динаміки фальшивомонетництва у державах СНД;

- створення інформаційної бази даних по законодавству, стану боротьби з фальшивомонетництвом і судовій практиці й ін.
- обмін науковою, методичною літературою і інформаційними матеріалами;
- взаємні консультації з проблем співробітництва у боротьбі з фальшивомонетництвом;
- підготовка і проведення конференцій, семінарів, нарад, інших науково-практичних заходів у сфері співробітництва у боротьбі з фальшивомонетництвом [7, с.128].

У травні 1996 р. рішенням Ради глав держав – учасників СНД була затверджена Міждержавна програма спільних заходів по боротьбі з організованою злочинністю і іншими видами небезпечних злочинів на території держав-учасників СНД на період до 2000 р. Міждержавною програмою намічався комплекс заходів, спрямованих на зміцнення співробітництва між правоохоронними органами країн-учасників СНД у боротьбі з фальшивомонетництвом і іншими транснаціональними злочинами [4, с.39].

Пізніше результати виконання цієї Міждержавної програми були проаналізовані на конференції (м. Мінськ, 20-21 січня 1999 р.), у якій брали участь делегації від України, інших країн-учасників СНД і Інтерполу [8, с.51]. На жаль, було встановлено, що така взаємодія в рамках Міждержавної програми мала стихійний, епізодичний характер. Механізму взаємодії як такого не було [9, с.182].

На Конференції були вироблені пропозиції і рекомендації, що були враховані при затвердженні Радою глав держав СНД 25 січня 2000 р. Міждержавної програми спільних заходів по боротьбі зі злочинністю на період з 2000 по 2003 роки [6, с.84]. Програма передбачає організаційно-правові питання; організаційно-практичні заходи; інформаційне, наукове, кадрове, матеріально-технічне і фінансове забезпечення, а також механізм контролю такого співробітництва правоохоронних органів країн-учасників СНД. У даному випадку слід зазначити, що при співробітництві держав у боротьбі з фальшивомонетництвом (виготовлення і збут підроблених грошових знаків, цінних паперів і коштів безготівкових платежів) [7, с.151]. Наприклад, такі двосторонні угоди про співробітництво в боротьбі зі злочинністю, зокрема з фальшивомонетництвом, укладені Україною з Азербайджаном (№641-11.11.92 від 21.10.92 р.), Вірменією (№641-11.11.92 від 21.10.92 р.), Білоруссю (№241-6.5.92 від 06.03.92 р.), Грузією (№641-11.11.92 від 21.10.92 р.), Киргизстаном (№524-12.8.92 від 03.08.92 р.), Латвією (№420-9.7.92 від 30.05.92 р.), Литвою (№420-9.7.92 від 30.05.92 р.), Молдовою (№640-11.11.92 від 03.11.92 р.), Таджикистаном (№641-11.11.92 від 21.10.92 р.), Узбекистаном (№641-11.11.92 від 21.10.92 р.), Естонією (№420-9.7.92 від 30.05.92 р.), Росією

(№241-6.5.92 від 28.02.92 р.), Казахстаном (від 17.02.94 р.), Туркменістаном (від 17.02.94 р.), Австрією (від 01.09.92 р.), Туреччиною (від 15.04.94 р.), Болгарією (від 18.04.94 р.) й ін.[10].

Форми такого двостороннього співробітництва у боротьбі з фальшивомонетництвом можуть бути різноманітними:

- обмін інформацією про підробку грошей, причетних осіб та статистичними матеріалами;
- проведення загальних заходів щодо виявлення і ідентифікації осіб, причетних до фальшивомонетництва;
- виконання запитів про проведення оперативно-розшукових заходів;
- розшук осіб, причетних до фальшивомонетництва;
- обмін досвідом роботи, у тому числі проведення стажувань, консультацій, семінарів і навчальних курсів;
- обмін експертними дослідженнями, сприяння в придбанні навчальної і методичної літератури і багато чого іншого [7, с. 152].

На жаль, сучасний стан міжнародного співробітництва у боротьбі з фальшивомонетництвом не тільки у рамках СНД, але й у рамках усього міжнародного співтовариства задовольняти не може.

Незважаючи на існування визначеної міжнародно-правової бази (багатобічних і двосторонніх міжнародних угод), а також конкретних кроків у рамках міждержавного і міжвідомчого співробітництва в розглянутій сфері, усі ці компоненти потребують посилення і розвитку.

Список літератури: 1. Белоусов Л.Ю. Основы банковского дела. Курс лекций. К., 1999. 2. Новый тлумачний словник української мови: У 4 т. К., 1999. 3. Цепелев В.Ф. Транснациональный аспект организованной преступности и некоторые проблемы борьбы с ней // Актуальные проблемы теории и практики борьбы с организованной преступностью в России: Материалы научно-практической конференции (17 – 18 мая 1994 года). М., 1994. 4. Герасимов С.И. Взаимодействие правоохранительных органов стран СНГ в борьбе с преступностью (опыт и проблемы) // Прокурорская и следственная практика. 2000. № 3-4. 5. Україна в міжнародно-правових відносинах. Боротьба із злочинністю та взаємна правова допомога. Кн.1. / Збірник документів. К., 1996. 6. Мгеладзе М.М. На пороге третьего тысячелетия терроризм превратился в один из опаснейших глобальных вызовов // Международная жизнь. 2001. № 3. 7. Биленчук П.Д., Еркенов С.Е., Кофанов А.В. Транснациональная преступность: состояние и трансформация: Учебное пособие / Под ред. акад. П.Д. Биленчука. К., 1999. 8. Международная научно-практическая конференция о совершенствовании сотрудничества государств-участников Содружества Независимых Государств в борьбе с преступностью // Прокурорская и следственная практика. 1999. № 1-2. 9. Дашков Г.В. Плюсы и минусы в реализации Межгосударственной программы совместных мер борьбы с организованной преступностью и иными видами опасных преступлений на территории государств-участников СНГ // Проблемы повышения эффективности борьбы с организованной преступностью. Сборник научных трудов. М., 1998. 10. ІБВРУ (Інформаційна База Верховної Ради України).

Надійшла до редколегії 08.05.02